

Differenciált növénytermesztési, takarmányozási és takarmánykonzerválási stratégia a tejelő ágazatban a várható időjárási viszonyok függvényében

dr. Orosz Szilvia

Állattenyésztési Teljesítményvizsgáló Kft.

„Ég a napmelegtől a kopár szik sarja,
Tikkadt szöcskenyájak legelésnek rajta;
Nincs egy árva fűszál a tors közt kelőben,
Nincs tenyérnyi zöld hely nagy határ mezőben.”
Arany János Toldi (előszó)

Az előző cikk befejező gondolata az volt, hogy a várható magyarországi klímaváltozás a hőhullámok gyarapodásával és a jelenleginél szélsőségesebb vízjárással lesz jellemezhető. A nyár szárazabb lesz, de télen több csapadék valószínűsíthető, míg tavasszal több lesz az egymást követő száraz napok száma. A szélsőségek elsősorban Magyarország középső, keleti, és északkeleti területeit érintik majd kedvezőtlenül.

Érdemes elgondolkodni, hogy hosszú távon milyen növénytermesztési és takarmányozási stratégia illeszthető ezen előre jelzett és valószínűleg (részben bekövetkező) változásokhoz.

HŐMÉRSÉKLET

Kiindulási pont: Az előrejelzések szerint nagy valószínűséggel 2050-ig kitekintve több, mint 30 nappal növekedhet a hőségriadós napok száma. Hőségriadós napok: azon napok, amikor a napi átlaghőmérséklet meghaladja a 25 fokot, tehát este is meleg van és nappal akár 40°C fölé is emelkedhet a maximális hőmérséklet.

Növénytermesztési és takarmányozási kérdések: Ez azt jelenti, hogy minden gazdasági növényünk, melynek nyárra esik a fő tenyészideje (elsősorban gondoljunk a szemes- és a silókukoricára), veszélyben lesz. Előre nem látható, de állandóan fennálló kockázattal. A takarmánybázist tehát nem lehet csak a silókukorica-lucerna tengelyre építeni. A tavaszi vetésű gabonafélék és keverékek ugyanúgy veszélyben lehetnek a nyári időszakban, mint a silókukorica, ezért ebből a szempontból nem prioritás a termesztésük. Kényszerhelyzetben jelenthet segítséget a vetésük. Ezért hosszú távon és nagy mennyiségben lesz szükség olyan tömegtakarmányokra, melyek a nyár előtt betakarításra kerülnek, csökkentve ezzel az aszálykár és a takarmányhiány kockázatát.

A másik megoldandó feladat, hogy nagy valószínűséggel kevesebb kukoricaszilázs-keményítővel kell majd a jövőben takarmányoznunk. Meg kell keresnünk azon lehetőségeket, melyek mérséklik a bendőben jól lebomló keményítő hiányát (viaszérésű szem), illetve lehetővé teszik részbeni pótlását.

- Műszaki technológia
  - o 70% feletti szemroppantottság és 35% szárazanyag-tartalommal történő betakarítás (92-93%-os keményítő emészthetőség)
  - o a silókukorica magasabb tarlóval történő betakarítása (csak megfelelő mennyiségű, egész évre elegendő, jól erjedt, bendőben lebomló NDF-forrás biztosítása mellett = gabona-, lucerna- és keverékszilázsok).
- A nedves roppantott kukorica (3-5 kg/nap/tehen) pótolhatja a silókukoricából hiányzó, bendőben jól hozzáférhető keményítő egy részét (átlagos keményítőbevitel a silókukorica-szilázzsal: 2 kg keményítő/nap/tehen).

- Vásárolt komponensek
  - o oldódó NDF-források: szójahéj, répaszelet, melléktermékek
  - o cukorszerű szénhidrátok
  - o speciálisan feltárt kukorica és egyéb gabonakeményítő

A nyári **hőszénnapok** érintik majd az állatállományt is. Ezért érdemes azon elgondolkodni, hogy **évszak szerint differenciáltan takarmányozzunk**.

- Nyáron nagyobb arányban javasolt etetni az étvágy fenntartása érdekében a hemicellulózban gazdag, extrém fiatalon betakarított fűszilázst, gabona- és keverékszilázsokat (javasolt betakarítási fenofázis: amikor a kalász még hasban van). Legalább 10-15 kg/nap/tehén mennyiséggel számoljunk a nagytejű csoportokban. Mivel ezen szilázsok laktációs nettó energiataralma eléri az 5,5-6,2 MJ/kg szá. értéket, ezért nagy mennyiségben való alkalmazásuk nem növeli jelentős mértékben az abrakhányadot az adagban. A kukoricaszilázs napi mennyisége csökkenthető, a széna mennyisége minimálisra csökkentendő. A takarmányadag napi költsége ebben az időszakban valószínűleg meghaladja majd a téli adagét.
- Télen, amikor az étvágy megfelelő, visszatérhetünk a kukoricaszilázs és a lucernaszilázs dominanciájára. A napi adag költsége csökkenthető a nyári időszakhoz képest.

Nemcsak az évszakok változásával, de **a termelési szint függvényében is érdemes differenciáltan takarmányozni**, tekintettel arra, hogy az őszi vetésű növények kisebb mennyiségben állnak majd rendelkezésre:

- A kalászhányás előtt betakarított gabona- és keverékszilázsokat a fogadó és a nagytejű csoportokban érdemes etetni, minimum 6 MJ/kg szá. laktációs nettó energia tartalom mellett.
- A tejesérés végén betakarított gabona- és keverékszilázsokat inkább a kistejű csoportokban, a szárazonállóknál és a növendékeknél javasolt etetni az alacsonyabb táplálékanyag-szükséglet miatt és a költséghatékonyság érdekében.

A silódepók nyári kitermelése maga után von még egy problémát. A mezofil élesztő és penészgombák, valamint az ecetsavtermelő baktériumok számára az állott silófalak és a TMR kiváló táptalajt jelentenek. Az említett mikroorganizmusok hatására alkoholok, ecetsav és mikotoxinok, valamint hő termelődik. Az **aerob romlás** okozta veszteség elérheti a 10-15%-ot, ezért a védekezés fokozott figyelmet fog igényelni. Különösen veszélyeztetett a silókukorica a maradványcukortartalom, a nagyméretű silófal és a szakszerűtlen kitermelés miatt. A silófal védelme már silózásakor elkezdődik (a tömörítés hatékonyságával), az erjedés minőségével és intenzitásával folytatódik (gombaölő hatású anyagok), valamint befejeződik a kitermelés módjával és gyakoriságával (silófal-menedzsment)! A romlásért felelős mikroorganizmusokat a növény a levélfelületén hordozza (egyesek túlélnek az erjedést!). Az élesztők a fonnasztás alatt szaporodnak fel, továbbá a talajszennyeződés (többek között a kaszálás és a rendezés) is hozzájárul az élesztők számának növekedéséhez. A talaj ugyanis az élesztőfajok komplett tárháza, ahonnan azok könnyen átvihetők a besilózott növényre. Ezért a tarlómagasság növelésével és így a talajszennyeződés mérséklésével nemcsak az erjedés biztonsága növelhető (kevesebb vajsavtermelő baktérium), de csökkenthető a bontás utáni romlás kockázata is. A szilázs hőmérsékletének növekedése biztos jele az aerob romlási folyamatoknak. A melegedést az okozza, hogy az élesztők és a baktériumok bontani kezdik a növényekben található cukrokat és szerves savakat (például a tejsavat). A tejsav és a vízben oldódó szénhidrátok oxidációja ezért hőtermeléssel (50-70 C°) és táplálékanyag-veszteséggel jár együtt. Ez tovább fokozza a nyáron amúgy is emelkedett hőterhelést. Silózási adalékanyagok hozzáadásával befolyásolhatjuk az erjedést és a bontás után bekövetkező romlási folyamatok mértékét. A hangyasav, egyes heterofermentatív-, továbbá propionsavtermelő baktériumok, a propionsav, a Na-benzoát és a K-szorbát, esetleg ezek keveréke gátolhatja a káros mikroorganizmusok, elsősorban az élesztők és a penészek szaporodását kukoricaszilázsban, nedves roppantott kukoricában. A homofermentatív tejsavtermelő baktériumoknak nincs az aerob stabilitást javító hatása.

CSAPADÉK

Kiindulási pont: Az előrejelzések szerint nagy valószínűséggel télen a csapadék mintegy 15-20%-os növekedése, nyáron pedig 10-30%-os csökkenése várható.

- Nyáron 2021-2050-re a száraz napok kb. 20-25%-os növekedését valószínűsítik.
- Télen az egymást követő száraz napok maximális számának csökkenését valószínűsítik, amelynek mértéke meghaladja a 10%-ot.
- Tavasszal feltehetőleg mindkét időszakban megnövekszik majd az egymást követő száraz napok maximális száma, mintegy 20-35%-kal.

A felkészülést érdemes megkezdeni az öntözőrendszerek kiépítése előtt. Az adottságaink lehetővé teszik UGYANIS, hogy egyéb, költséghatékony megoldásokkal is segítsük a termelést.

Növénytermesztési és silózási kérdések: a téli csapadékot őszi vetésű gabonafélékkel, fűfélékkel és keverékekkel tudjuk hasznosítani. A tavaszi, egymást követő száraz napok gyarapodásával kapcsolatban nehéz előrejelezni a jövőt: elviekben segítheti a fonnyasztás folyamatát, de az aszályos tavasz sajnos nem kedvez még az őszi vetésű növényeknek sem.

Elsősorban a rozs ígéretes (20-25 tonna szilázs/ha/kaszálás, kedvező önköltség), de az őszi árpa és búza is számításba jöhet (kisebb hozammal - magasabb önköltséggel). Ezen gabonaféléket áprilisban két menetben kell betakarítani (fonnyasztjuk őket) abban az esetben, ha ugyanazon a területen még silókukoricát akarunk vetni. Műszaki feladatok: robosztus kasza szükséges, ütőujjas szársértővel vagy más kivitelű megoldással. A rendterítés nehézkes. A megfelelő eszköz a merev ujjas rendterítő. Rendképzés: vezérelt ujjas rendképzővel. A csillagkerekű rendsodrók nem lazítják fel a rendet (befülledhet) és földszennyeződést okoznak. A gabonaszilázsok esetében meg lehet várni a tejesérés végét (15-20 % keményítő), de ekkor már második, nyári-őszi betakarítású növény nehezen illeszthető a vetésforgóba. Az ezen kategóriába tartozó növények egy menetben takarítandók be, speciális szántóföldi adapter segítségével.

A keverékek esetében döntési helyzet lesz, hogy nagyon korán takarítjuk-e be (áprilisban- május elején - kisebb hozammal) a borsó-árpa/búza keveréket, annak érdekében, hogy silókukoricát lehessen még a területre vetni, vagy megvárjuk a május közepe-június eleje időszakot. A korai betakarítás esetében a kétmenetes betakarítás elkerülhetetlen. A borsós keverékek esetében a május-június időszakban is kétmenetes betakarítás szükséges (a borsó víztartalma miatt).

Az intenzív fűfélék kiváló étrendi hatása nehezen helyettesíthető más tömegtakarmánnyal. Érdemes tehát erőfeszítéseket tenni a termesztésre, de elsősorban csapadékos tavaszon vagy öntözött területeken ad biztos termést.

A differenciált növénytermesztési stratégia (a többféle, de kisebb mennyiségben termesztett tömegtakarmány) **differenciált silózási technológiát is igényel:** több, kisebb kapacitású silótípusra van szükség a telepen (hosszú és keskeny falközi silók, fóliatömlő és bálaszilázs). A nagyméretű silódepók (tipikus méret: 25 m széles x 45 m hosszú) erősen korlátozzák a lehetőségeket.

